

DIN BLAJ LA CĂLINEȘTI. COMENTARII LA „AVENTURA ÎN NECUNOSCUT” A LUI VASILE IMINOVITS

Ala SAINENCO
Conf. dr., Memorialul Ipotești –
Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”

Călineștii lui Cuparencu – „satul care, scria Vasile Gherasim, pentru noi, românii, are o însemnătate atât de mare” (Gherasim 1977: 105) – nu au intrat nici în *Marele Dicționar Geografic al Romîniei* (Lahovari 1899), nici în *Enciclopedia Română* (Diaconovich 1898) și nici în *Dicționarul geografic al Județului Suceava* (Ionescu 1894). De abia *Dicționarul geografic al Bucovinei* al prof. Em. Grigoroviza, editat în 1908, prezintă atât Călineștii-lui-Cuparencu, cât și Călineștii-lui-Enache și Călineștii-lui-Vasilache: „Călineștii-lui-Cuparencu, com. rur., distr. Suceava, așezată pe pîrîul Hatna, la N. distr. Suprafața: 16,75 km²; populația: 1120 locuitori, majoritate ruteni; relig. gr. or. Se compune din vatra satului cu 894 locuitori și din satul Călineștii-lui-Vasilache. E așezată în apropierea drumului distr. Siret-Suceava; are o biserică parohială cu hramul „Sf. Arh. Mih. și Gavril”; școală n'are. La 1776 aparținea lui Miron Cuparencu de unde se explică și numele său. La început forma un singur sat cu moșia Călineștii-lui-Enache” (Grigoroviza 1908: 53).

În pofida atestării lexicografice târzii, Călineștii sunt o localitate veche. La 1887, conservatorul Klauser raporta, de la Rădăuți, Comisiei Centrale că a găsit, în Călinești, cu ocazia unor săpături, într-un mormânt, la o adâncime de aproximativ 7 picioare, un schelet și urne funerare dispuse în linii drepte și la intervale regulate (Romstorfer 1893: 45-71).

Cel mai vechi document cunoscut, care face dovada vârstei acestei localități, are ca subiect biserica de aici. Printr-un uric datat *1490 (6998) Martie 15, Suceava*, Ștefan Voevod întărește „sfintei episcopii (...) dela Rădăuți

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)

50 de biserici și cu popii: din ținutul Suceava 44, iar din ținutul Cernăuți 6 biserici cu popi". Biserica cu popă de la Călinești este a 28-a în această listă (Documente 1954: 131-133).

Identificat drept Călinești pe Horaița (Hulubna) – „Călinești, sat pe Horaița, ț. Suceava, azi Arini, c. Calafindești, jud. Suceava" (Gonța 1990: 51) –, satul exista deja în secolul XV. Un alt document uric (datat *1597 Mai-Septembrie*) de la Eremia Moghilă Voevod, domn al Moldovei, la o diferență de 100 de ani de la atestarea bisericii, confirmă proprietatea pârcălabului Iurașco (fiul Todosiei, cneaghina lui Patrașco pârcălab) asupra unei pătrimi din satul Călinești (partea de sus și cu loc de mori pe Horaeța), pe care „l-au avut bunicii și părinții lui, de danie dela Alexandru Voevod". (Documente 1952: 160-161). „Dania dela Alexandru Voevod" trebuia să fi fost, evident, din perioada 1400-1432.

În secolul XVII, moșia îi aparținea lui Mihai Matieșescul, de la care trece în proprietatea lui Dumitraș Matieșescul. De la Dumitraș Matieșescul, prin succesiune, o parte din Călinești trece în posesia fiului acestuia, Constantin, iar o parte intră în proprietatea lui Lupu Sorocean, căsătorit cu Maria lui Moțoc.

Constantin Matieșescul îi dă partea din Călinești, împreună cu alte moșii, zestre fiicei sale la căsătoria cu Miron Cuparencu. Astfel, Călineștii de Sus devin proprietatea Cuparenceștilor, fiind cunoscuți, până la schimbarea denumirii în Arini (1964), drept Călineștii lui Cuparencu[1].

Pe 1 aprilie 1764, Miron Cuparencu, prin testament, făcea „înpărțala feciorilor (săi) ca să nu să svădească după moarte [sa]", părților de moșie, printre care și a celei din Călinești. Lui Mihalachi și lui Ion le revenea „a patra parte din Călinești ce sânt pe Hatna tij la țănutul Sucevii". Împărțeala era fără

[1] În timp, părți din Călinești au avut și alți proprietari. Pe 22 iunie 1770, „**Toader Constantiniuc** vinde lui Andrei Cuparenco 1/5 din a 1/4 parte **Călinești**, țin. Sucevii". În 1772, „**Ioan Marcovici** vinde lui Ion Cuparenco a 1/5 din a 1/4 parte de **Călinești**" (Balan: 1943: 201). Pe 12 martie 1794, „**Samson Cracalie** vinde lui **Iuon Volcinschi** părțile sale de Budiniță, Comărești, Carapciu și **Calinești**" (Balan 1943: 177). Pe 24 decembrie 1795, „Ioan Cuparenco vinde negustorului din Suceava **Nicolai Aprihan** o parte de **Călinești**". Pe 27 august 1792, „în fața comisiei austriace (...) **Gheorghe Gorovei** declarase că stăpânește 1/2 **Călinești** pe care a moștenit-o de la Ienachi căpitan fost comis. Acesta o cumpărase de la Lupul Sorocean și de la Maria, fiica lui Nicolai Moțoc (Balan, 1943: 201). Pe 24 mai 1833, „**Ioan baron Cârste**, fiul răp. Llie Cârste șătrar, dăruește nepotului său **Ienacachi baron Cârste**(...) l/2 **Călineștii** lui Ienachi zis și Grețca" (Balan 1942: 236).

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)

drept de apel, Miron Cuparencu prevăzând în testamentul său: „așe am socotit și am împărțit și după moarte me de s'or scula să săpărască să nu li să țăe în samă să țăe după cum i-am înpărțăt eu" (Balan 1942: 98).

Pe partea care îi revenea lui Mihalachi Cuparencu și pe care o va stăpâni până la moarte, se afla o bisericuță de lemn. În locul acesteia, mai exact la 20 de metri distanță spre răsărit – consemnează *Condica cronicală de la Călinești* –, Mihalachi Cuparencu zidește, pe cheltuiala sa, începând cu 1791, o biserică de piatră. În 1799 biserica era, probabil, deja ridicată, testamentul lui Mihalachi Cuparencu făcând referire la aceasta: „Dânsul stăpânește: ¼ Călinești, partea de sus, cu biserica satului zidită de el, casă cu pomăt, helești la părâul Hatna, o moară și o velniță la părâul Hulubna și o cărșmă". Partea sa de moșie Mihalachi Cuparencu o împarte astfel: Biserica satului cu hramul Sf. Mihail primește 30 de fălci de pământ (care – precizează *Condica cronicală* – se aflau în Cotul Călineștilor lui Vasilache); copiii fratelui său Ion (Gheorghie, Luca și Iordachie) primesc 50 de stânjeni; fratele său Vasile primește 25 de stânjeni și, temporar, 200 de stânjeni; Toader Matiașescul Mălai – 46 de stânjeni; „partea cea mai mare rămâne a fiului său de suflet Gavril Brejan, nepotul soției sale" (Balan 1942: 202). Mihalachi Cuparencu, născut în 1714, a decedat pe 30 ianuarie 1800. După Mihalachi Cuparencu, biserica a fost patronată de „Ioan de Cuparencu, Luca de Cuparencu, Georgie de Cuparencu, Anton de Cuparencu și Ivan, fiul lui Luca de Cuparencu; proprietariul mare Enacache de Cîrstea și fiul său Nicolai". Și mai târziu – de „proprietariul mare Adolf Marin, Ioanida (?) de Radca, Constantin de Radca, Dumitru de Radca și fiii săi Ivan și Vasile; Iordachi și George de Malinescul; Ioan de Volcinschi; Ioan și Georgie de Radca". Iar la anul scrierii *Condicii cronicale* (1907) – de „propietariul mare Gustav Marin", „părtașii de moșie Vasile alui Ivan de Cuparencu, Ilie de Malinescul cu fiul său Ivan, Nicolai alui Ioan de Volcinschi, Eugen alui Vasile de Radca și George Ursulean".

În 1804, presupusul an al venirii în Călinești a cantorului Vasile Eminovici, biserica trebuia să fi fost patronată de urmașii lui Cuparencu. G. Călinescu arăta că satul Călinești era „jumătate al familiei Cuparencu, jumătate al familiei Cîrstea" (având în vedere, probabil, Călineștii lui Ienachi/Hreațca), iar boierul Cîrstea „îl orânduise dascăl. Tot boierul i-a dat patru fălci de pământ către sfârșitul veacului" (Călinescu 1989: 33-34). Iar dacă Vasile Eminovici nu putea fi „orânduit" dascăl de un membru al familiei Cîrstea de la Costîna, întrucât biserica era a Cuparenceștilor, așa cum afirmă Ion Roșu (Roșu 1989: 126), susținerea dascălului de către baronul Cîrstea nu trebuie

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)

exclusă. E suficient să amintim alte cazuri de astfel de binefaceri și susțineri în contextul familiei Eminovici: Vasile Iurașcu și Grigore Cananău; Gheorghe Eminovici și baronul Cîrstea; sau chiar Costache Balș – Constantin Hurmuzache. Pe de altă parte, susținerea putea fi motivată și prin faptul că locuitorii Călineștilor lui Ienachi, neavând biserică proprie (aceasta va fi zidită de abia în 1884-1887), erau enoriașii aceleiași biserici din Călinești lui Cuparencu, fiind chiar mai numeroși. Recensământul lui Rimskii-Korsakov indică pentru Călinești lui Cuparencu: 21 – toată suma caselor, în care – 3 mazili, 1 popă, 17 birnici, iar pentru Călinești lui Ienachi: 25 – toată suma caselor, în care – 25 birnici (Moldova 1975: 341). Același recensământ reține absența unui dascăl în Călinești și explică, după Ion Roșu, venirea lui Vasile Eminovici în Călinești.

***

În 1804, sau mai devreme, Vasile Eminovici se muta din Transilvania, din părțile Blajului, în Călinești lui Cuparencu din Bucovina, la fel cum pe la 1736, străbunii săi, cu numele Iminovits, veneau din Banat în Blaj.

În conferința ținută la Societatea meseriașilor români din Blaj, pe 17 martie 1912, dr. Ioan Rațiu consemna venirea coloniștilor români din Banat (dar și din alte părți ale țării) în Blaj, care avea să devină oraș autentic „românesc (...) numai după ce se mută aci episcopia românească dela Făgăraș", în 1737. Ioan Inocențiu Micu Klein, „fundatorul Blajului, al Blajului românesc", „aduse din toate părțile colonișți români, mai ales industriași și comercianți, dându-le pământ și loc de casă, pentru niște taxe minimale. De aci numirea de taxaliști, ce se da acestor locuitori, cari, alături de iobagi, sunt cei mai vechi locuitori în Blaj". La 5 ani de la venirea lui Micu Klein, Blajul fu ridicat la rang de *opid*. Printre cele dintâi treizeci și una de familii, prin care „s'a ridicat încetul cu încetul orașul Blajului", Ioan Rațiu trece, prima în listă, familia lui Iovul Iminovits (Rațiu 70/1912). Numele lui Iovul Iminovits e trecut și în *Conscriptio taxalistarum in fundo curiali Balasfalva commorantium* (Urbariul de la 1747), cu precizarea că deține jumătate de casă, pentru care plătea 5 florini (Răduțiu 1966: 297). Iovul Iminovits lipsește în lista familiilor românești de la 1726, dovadă că a venit, de rând cu alți români, la chemarea episcopului Micu Klein, emigrarea sa din Banat fiind cauzată, după Ion Roșu, și de războiul turco-austriac, la care se adaugă „epidemia de ciumă izbucnită către sfârșitul războiului, precum și înăsprirea împilării sociale și religioase la care populația românească era supusă în chip tradițional" (Roșu 89: 107). Numele lui Iovul Iminovits lipsește și din în *Conscriptio taxalistarum in oppido Balasfalva commorantium eorum que facultatum et taxarum* (Urbariul pe anul 1772). În

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)

schimb, în acest Urbariu, apar alți taxaliști Iminovits: Sztan (prin văduva sa); Pavel cu fiii săi, Szalavestru, de 4 ani, și Vonu, de doi ani; frații Sivan (20 de ani), Juan (16 ani) și Petru (18 ani) (Răduțiu 1966: 298-304).

Stabiliți în Blaj, în localitățile din apropierea Blajului sau – trebuie să admitem – rămași în localitățile lor de baștină, Iminovitsii, de rând cu alți locuitori, își trimiteau copiii la cele câteva școli întemeiate în Blaj.

În toamna anului 1754, în Blaj „se deschid două școli: una, care mai târziu va forma *gimnaziul* și în care pe lângă cele religioase se propun limbile: latină și ungurească, precum și ceva din științe și istorie; ear cealaltă: *școala obștească*, în care se propun elementele cunoștințelor, scrierea și cetirea. În cea dintâiu școală limba de propunere va fi fost latinească, ear în a doua cea românească (...). Afară de acestea 2 școale mai exista și seminarul dela sf. Treime și cel al lui Aron" (Brânzeu 1898: 50). Gimnaziul a avut, până în anul 1757, două clase – I (Principia) și a II-a (Grammatica) –, iar accentul se punea „mai ales pe cele religioase, căci menirea școalelor în locul prim era, de a pregăti preoți; și numai în linia doua se avea în vedere alte cariere" (Brânzeu 1898: 52). Școala obștească, „cu un program de inițiere în Bucoavnă, în cunoașterea cântărilor bisericești (glasurile) și în scrisoare" era accesibilă oricui (Albu 1944: 181): în prima *ordinațiune* („Publicarea școalelor ce s-au dat în Blaj la a. 1754 Octomvrie 11 zile"), întemeietorul școlilor, episcopul P.P. Aron, dispunea: „ne încurmat școala de obște va fi a tuturor de toată vârsta (...), fără nicio plată de la ucenici așteptându-se" (Albu 1944: 176).

În 1892, Nicolae Brânzeu, autorul primului studiu complex despre școlile Blajului, constata că „toate informațiunile și matriculele acestor școale dela deschiderea lor și până după 1800 s-au pierdut" (Brânzeu 1898: 56). Îi datorăm însă lui N. Brânzeu datele pe care le-a *luat* „fragmentar din un scriitor ori altul mai vechiu", pe care le va completa, în 1921, Zinovie Pâclișanu prin publicarea *Documentelor privitoare la istoria școalelor din Blaj* (Pâclișanu 1921). Acestea sunt primele texte care fac dovada că descendenții familiilor Iminovits frecventau ambele școli din Blaj.

Cumulate, informațiile din sursele de care dispunem, oferă următorul tablou al prezenței Iminovitsilor în Blaj:

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)

I Generație	Iovul, „taxalist”	Vasile, „liber”	Liberti-nus civilis”	Legătorul de cărți din Blaj”					
II Generație 1735-1760 „Petrea Iminovits”	Elevi, din protocoalele de la 1755-1757, lipsesc în Urbariul din 1772-73				Urbariul din 1772-73 frați				Adnotare, Urbariul 1772-73
	Iosif (1745 – ?)	**Ioan** (1742 – 181)	**George**/ Georgius (1741 – 1789)	**Basilius**/ =? Vasile (1752 – ?)	**Pavel** (1742 – ?) zidar	**Sivan**/ **Ioan** (1752 – 1812) cizmar	**Petru** (1741/ 54 – 1811)	**Iuan** (1756 – ?)	**Sztan** (~1736 –?)
III Generație „Vasile Eminovici”					**Sălăvăstru** (1768 – ?)				**Dumitru** (~1766 – ?)
					Vonu (1770 – ?)				

Deși Ion Roșu consideră că Basilius Iminovits și Vasile Iminovits este una și aceeași persoană, prezența primului în lista gimnaziului, iar a celui de-al doilea – în cea a școlii obștești confirmă, mai curând, că aceștia sunt doi elevi diferiți. Cele câteva liste, publicate de Z. Pâcleșanu – interpretate de Ion Roșu ca fiind ale aceleiași școli – reflectă, în realitate, situația din două școli diferite. Dovadă e capul de listă, redactat în primul caz în latină și în al doilea, în română – limbi în care se țineau și cursurile, dar și referirile altor cercetători. „Între documentele în legătură cu aceste așezăminte de cultură păstrate în Biblioteca Centrală din Blaj – scrie Nicolae Albu –, s-a găsit un tablou al elevilor gimnaziului, din întîiul an al existenței sale: «Calculus scholasticorum anni 1 mi 1755», cuprinzând numele a 72 de elevi, grupați pe capacitatea de asimilare a cunoștințelor” (Albu 1944: 191) – aceasta fiind prima dintre listele publicate de Z. Pâcleșanu. Lista școlii obștești – a doua listă a lui Z. Pâcleșanu – „poartă titulatura: Anul 1757 Februarie 19. Însemnarea Gramaticilor ai școalei românești din Blaj, care cum îl cheamă și din ce sat și varmeghie este, în ce an și lună au venit, cât au șăzut și ce au învățat; ca să se știe – am însemnat”, care cuprinde numele a 162 de elevi (Albu 1944: 192). În sfârșit, a treia listă, datată *Anul 1763 Aprilie 20*, cu titlul „Eorum scholasticorum qui et quo ordine ex proximo exercitio annuali scilicet tentamine legi merentur nomina in suprema gramatices classe”, este, la fel, lista elevilor de la gimnaziu.

În același context al dublării, coincidenței și suprapunerii de nume, dacă Sivan și Ioan este una și aceeași persoană – pentru că numele și anul morții coincid în acest caz: la „ciobotari”, Ioan Rațiu descoperea pe un „Ioan

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)

Iminovits sive Siván" (d. 1812) – Rațiu 71/1912) – ar însemna că și Petru, și Iuan sunt fiii lui Vasile Iminovits, „liber". Pe de altă parte, argumentul pe care Ion Roșu îl aduce în alte cazuri („aproximația care domnește în condici cu privire la vârsta decedaților" – afirmație valabilă atît pentru condicile din Blaj, cât și pentru cele de la Călinești) ne îndreptățește a-i considera pe Petru, fratele lui Silvan și Iuan, și Petru, zidarul, decedat în 1811, una și aceeași persoană. Ipotetic, putem avea următorul tablou:

Vasile Iminovits, liber (~1715 – ?)		
Sivan/ Ioan (1752 – 1812) cizmar	Petru (1741– 1811) zidar	Iuan (1756 – ?)
	Vasile Iminovits/Eminovici	

Cert este că în documentele, consultate și publicate de Z. Pâclișanu și A. Răduțiu, studiate apoi de Ion Roșu, numele viitorului dascăl din Călinești – Vasile Iminovits/Eminovici – nu apare. Absența acestuia este, după Ion Roșu, „oarecum previzibilă, întrucît anul nașterii sale (cca 1780) l-a împiedicat să figureze atît în urbariul pe 1772/3, cît și în condica de stare civilă înființată abia în 1789" (Roșu 1989: 112). La fel de cert este faptul că Vasile Iminovici, bunicul poetului, trebuia să fi făcut carte la Blaj, fiind „citeț", tocmai aceasta permițându-i să ocupe postul de dascăl (cantor) în Călinești. Or, cele două școli principale – *gimnaziul* și *școala de obște* – funcționau și după 1780. În *gimnaziu*, pe 15 august 1757, se deschisese a treia clasă, „sub numele de *sintaxis*, cu primul ei profesor, călugărul Meletie Neagoe din Broșteni (Tr. Mică), absolvent al teologiei din Târnava" (Albu 1944: 183). Iar din anul 1772, când îi găsim profesori aici pe Samuil Micu (la Mathesis și Eticha) și Ștefan Pop (la Logica și Metaphisica)[2], și până în 1831, gimnaziul (sau *școala latină din Blaj*) „era echivalentă cu celelalte licee din imperiu având cinci clase grupate în două cicluri: I (grammatices) și II (Humaniores)". Ciclul inferior avea 3 clase, iar cel superior – 2 (Albu 1944: 184).

Școala de obște, după apariția „Normei Regie" (1779), se transformă în școala normală, avându-i ca profesori, concomitent sau succesiv, pe Al. Fiscuti, Gheorghe Șincai, Samuil Coltor, Ioan Pop, Demetriu Raitar, Mihai Făgărășan, Moise Pop ș.a. (Albu 1944: 187-188).

[2] În 1773-1774, gimnaziul îl are ca profesor Gheorghe Șincai.

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)

Absolvirea uneia dintre aceste școli este, probabil, scrisoarea de acreditare a dascălului Vasile Iminovici, ajuns la Călinești – după Ion Roșu – în 1804.

***

În 1804, Bucovina era parte a imperiului Austro-Ungar, iar „contribuirea Românilor din Transilvania la impopularea Bucovinei înainte și după ocupare a fost destul de însemnată" (Nistor 1915: 60), numărul moldovenilor autohtoni întărindu-se „mereu prin admigrațiuni din Transilvania și Maramureș" (Nistor 1915: 71). Chiar dacă pe 17 august 1783 Iosef al II-lea, împăratul Austriei, emitea un edict privind libera migrație a coloniilor de pe domeniu, „colonizarea Bucovinei cu Transilvăneni – arată I. Nistor – nu s-a făcut în mod oficial de administrația țerii, ca cea a Nemților, Săcuilor, Lipovenilor, etc, ci ea s-a îndeplinit ca și cea a Rutenilor, în mod spontaneu" (Nistor 1915: 60). Transilvania fiind o provincie austriacă, „emigrarea supușilor din ea" a fost oprită, aceștia neavând nici scutirea de biruri de care se bucurau emigranții din Moldova și Polonia. În contextul în care generalul Enzenberg argumenta, la ancheta de la Viena, „că pentru greco-uniți trebuiesc chemați și «preoți greco-uniți dela Blaj», pentru că în Bucovina se așezară emigranți greco-uniți «atât rusești cât și românești» – chiar dacă intervenția episcopului Dositei îl convinsese pe Enzenberg să renunțe la această opinie –, imigrarea în Bucovina (mai exact în Călinești) a unui dascăl unit român din Transilvania (și tocmai din părțile Blajului), cum era Vasile Eminovici, dacă nu era facilitată, era cel puțin admisă. Ion Roșu argumentează, în același sens: „spre deosebire de Transilvania, această provincie, recent alipită la Austria, resimțea în mod acut lipsa știutorilor de carte, astfel că un «citeț» ardelean își putea găsi aici adesea un rost mai bun decît acasă, ajungând cu știința sa de carte chiar și în rândul «privilegiaților», adică a celor scutiți de bir. Cât privește alegerea Călineștilor ca punct final al acestei aventuri în necunoscut, ea are un resort și mai simplu: emigrantul găsise aici un loc vacant de dascăl bisericesc " (Roșu 1989: 124).

Condica cronicală a enoriei Călinești, a cărei scriere a început-o arhimandritul Ștefanelli, odată paroh la Călinești, păstrată astăzi de preotul Vasile Popovici din parohie, reprezintă sursa cea mai aplicată pentru perioada în care Vasile Eminovici a trăit și a funcționat ca dascăl (capelan) în această enorie, care, „după planul regulării parohiilor din anul 1786, (...) cuprindea comunele Călineștii lui Enachi vel Greața și Călineștii lui Cuparencu, însă fără cotuna Călineștii lui Vasilachi sau Vasilachi" și a ținut până în anul 1845 de protopopiatul Vicovilor" (*Condica* 1890: 12). Până în anul 1813, deci și în anul venirii lui

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)

Vasile Eminovici, paroh al enoriei a fost Georgie Savăscul. După moartea acestui paroh, Vasile Eminovici trebuia să fi colaborat cu fiul acestuia Nicolai, „care a funcționat aice întâi ca administrator și apoiu ca paroh până în 1827". Din 1827 și până în 1830, dascălul a ținut slujbele alături de parohul Ioan Pitei, apoi, din martie 1830 până în aprilie 1840, îl găsim alături de Petru Mitrofanovici și Grigorie Antonovici, ambii din Șerbăuți. Acestora le-a urmat Grigorie Nastasi, pe care, negreșit, l-a secundat tot Vasile Eminovici. Cât a fost dascăl la Călinești, enoria a fost vizitată de arhierei: pe 27 mai 1804, în Călinești venise episcopul Daniil Vlahovici, „care a repetat vizita sa în 10/9 1807". Atunci când în Călinești, pe 14/26 octombrie 1844, venise episcopul Eugenie Ilarion, Vasile Eminovici trebuia să fi fost înlocuit de un alt dascăl (*Condica* 1890: 15).

Dascălul locuia vizavi de biserica nouă (pe cea veche n-o prinsese), în casa de la numărul 27. *Conscripția asupra tuturor persoanelor din parohia hramul Sf. Îngeri din Călinești și petrecerea lor*, așternută pe filele din *Condica născuților și morților 1784-1802*, îl înregistrează pe Vasile Eminovici în această casă, împreună cu alți locatari: „Vasile Iaminovici – dascăl, Ioana – soția lui, Agafia – maica lui, Ion – nepotul lui, Elena – mătușa lui". În dreptul fiecăruia este trecută vârsta: Vasile – 28, Ioana – 25, Agafia – 70, Ion – 12, Elena – 82. În afară de casă și dotarea din fondul religios al Bucovinei, precizează *Condica cronicală de la Călinești,* cantorul mai avea „peste drum dela biserică o livadă în mărime de ½ fălci de loc, care e anume dăruit pentru întreținerea cantorului bisericesc" (*Condica* 1890: 8).

Anii grei în Călineștii lui Cuparencu, pe care i-a prins și Vasile Eminovici, au fost 1811, 1817 și 1844, în care „încă nu rodise țarinile" în cotunele „înconjurate din partea despre răsărit de păduri mari, iară din partea despre apus de câmpii întinse (...), nescutite din partea apuseană-nordică" (*Condica* 1890: 12).

„Din cauza hranei celei insuficiente – consemnează *Condica* de la Călinești – s-au ivit între poporenii de aice tifusul sau lingoarea foametei. Această boală, care s-a ivit prin Ianuarie 1844 și a durat până în Ianuarie 1848, a răpus vreo 72 de oameni. (...) Conform condicei morților au provenit prin Iulie 1831 2 cazuri letale de holeră. Din septembrie 1841 și până în septemvre 1847 au fost 44 cazuri de lingoare" (*Condica* 1890: 21-22). Printre cele 44 de cazuri de deces de lingoare, sunt consemnate: decesul lui Vasile Eminovici, pe data de 22 februarie 1844, și al soției sale Ioana – pe 10 octombrie 1844, îngropați ambii de ultimul preot cu care slujise cantorul Eminovici, Grigorie Nastasi, în cimitirul

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)

vechi al satului, situat lângă biserică. După ce se umplu acest cimitir, „s-a ales pentru scopul acesta un loc pe imașul comunal care mai apoi lărgindu-se până la mărimea de 60 prăjini, servește și în ziua de azi ca loc spre înmormântarea morților" (*Condica* 1890: 12).

***

Pe 5 septembrie 1922, Vasile Gherasim vizita Călineștii lui Cuparencu, urmând îndemnul directorului liceului din Coțmani, Leonida Bodnărescu, în speranța de a afla „lucruri noi, de vreo importanță oarecare pentru biografia poetului". Urmare a acestui studiu pe teren, Vasile Gherasim publică trei texte: *În satul Eminovicienilor* (Convorbiri literare, nr. 11/1922), *Familia Eminovici* (Convorbiri literare, nr. 2/1923), *Iarăși originea lui M. Eminescu* (Revista Moldovei, nr. 5/1923), unele dintre ele au fost preluate de alte reviste sau incluse în volume, toate trei regăsindu-se și în: Vasile Gherasim, *Mihai Eminescu,* Editura Junimea, Iași, 1977.

La Călinești, „doamna Cilievici", cumnata părintelui Furtună, la care se oprise Vasile Gherasim, îi spusese că „părintele arhimandrit Ștefanelli din Suceava, care pe vremuri fusese paroh în Călinești, i-a arătat odată în cimitirul din Călinești mormântul unui Eminovici" (Gherasim 1977: 108-109). Întrucât „datele biografice (...) scoase de prin diferite condici, chiar în acea zi (*n.n.*), trebuiau, în mare parte, să fie verificate", joi după-amiază, însoțit de „doamna Cilievici", părintele Furtună și fiul său Tițiu, – Vasile Gherasim a mers la cimitir: „Stăturăm printre pietrele de cimitir mai mult de o oră, căutând mormântul vreunui Eminovici. De astă dată truda noastră a fost fără nici un succes. Pe multe dintre pietrele de mormânt, mai vechi crescuse mușchi care mâncă contururile slovelor săpate cu dalta. Ploaia, zăpada, lovite de vânt asupra lespezii nisipoase îndepărtă legăturile dintre cuvânt și cuvânt, dintre semn și semn. Ne-am încredințat că nu e cu putință să prindem de acolo vreun înțeles. Mormintele mai noi și mai bine conservate nu ne vorbeau nimic despre familia Eminovici. Ne-am hotărât să ieșim din cimitir" (Gherasim 1977: 109).

În lipsa unor confirmări de natura inscripțiilor pe pietrele tombale sau crucile de pe morminte, datele din condici rămâneau singura sursă și confirmare pentru genealogia lui Eminescu. Până la apariția volumului *Legendă și adevăr în biografia lui Eminescu*, semnat de Ion Roșu, s-a considerat că aceste condici sunt pierdute, iar construcția genealogică a fost eșafodată pe afirmațiile din articolele lui V. Gherasim.

Pierderea condicilor o dezmințea Ion Roșu, argumentând împotriva afirmației, de la 1977, a lui Gh. Ungureanu: „Astăzi nu se mai găsesc registrele

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)

vechi" (Roșu 1989: 115 // Ungureanu 1977: 58). Afirmația lui Gh. Ungureanu trebuie însă raportată la Călinești, după cum o impune contextul: „parohia a avut registre de stare civilă începînd cu anul 1784. Astăzi nu se mai regăsesc registrele vechi" (Ungureanu 1977: 58). Într-adevăr, nu se mai regăsesc în parohia de la Călinești, dar se păstrează toate – „surpriza de proporții" o descoperea I. Roșu – la Arhivele Statului din Suceava, unde se află și astăzi. La Călinești însă se mai păstrează *Condica cronicală* de la 1890.

Și tot la Călinești, în cimitirul vechi de lângă biserică (în care s-au păstrat puține cruci), stă neclintită crucea de piatră a lui Vasile Eminovici, neidentificată în anii '20 ai secolului trecut, necăutată după aceea; dar descoperită de un grup de la Memorialul Ipoteşti - Centrul Naţional de Studii „Mihai Eminescu" (din care au făcut parte A. Sainenco, M. Anițului, L. Grecu) în septembrie 2020. Semnele chirilice de pe cruce spun: „Aice odihnește robu lui Dumnezeu Vasilie Ieminovici, capelu (?), 1859". Vasile Ieminovici (Eminovici) fusese dascăl (capelan) în Călinești. Anul 1859 este, credem, anul instalării crucii, căci *Condica morților eparhiei Călineștii lui Cuparencu și Ienachi de la anul 1802 până la 1856* fixează clar data și anul morții lui Vasile Eminovici: 20 februarie 1844.

Câteva explicații sunt necesare. Prima ține de perioada vizitei lui V. Gherasim la Călinești și neidentificarea acestei cruci în 1922, în septembrie, într-o joi, după-amiază, pe înserate, probabil, când erau mai greu de deslușit semnele șterse de „ploaie, zăpadă, lovite de vânt". După Vasile Gherasim nimeni a mai căutat mormântul lui Vasile Eminovici, iar dacă l-ar fi căutat, putea trece lesne pe lângă el fără să-l vadă: crucea de pe mormânt are două fețe. Pe partea dinspre biserică, din fața mormântului, se poate citi: „Aice odichnesce Maria Volcinschi în etate de 81 ani N22.5.1825 D24.01.1904. Acesta SF cruce este redicată de fiul seu Nicolae". În 1922, Nicolae Volcinschi, „mazil de 65 de ani, născut la 24 de faur 1859", îi povestea lui Vasile Gherasim despre Vasile Eminovici. Și tocmai cu știința lui, crucea fusese, în mod repetat, inscripționată. Oare nu-și mai amintea? Oricum, reinscripționarea crucilor era o practică frecventă în Călineștii lui Cuparencu, iar astăzi se mai pot vedea pe unele cruci din cimitirul vechi chiar inscripționări în palimpsest. Cert este că așa cum în arealul de la Ipotești pot fi văzute atât casa copilăriei lui Eminescu și mormintele părinților săi, în Călineștii lui Cuparencu, în apropierea casei reconstituite a bunicilor poetului, în curtea bisericii în care a slujit dascălul Vasile Eminovici, poate fi văzută crucea de piatră, dovada înhumării lui aici.

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipoteşti – Centrul Naţional de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)



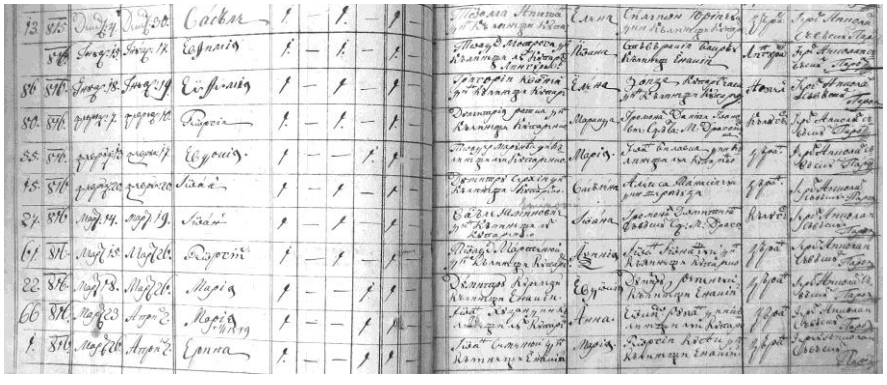




Foto: Călineștii lui Cuparencu – Casa bunicilor lui M. Eminescu reconstituită în curtea bisericii din Călinești, detaliu din *Condica morților eparhiei Călineștii lui Cuparencu și Ienachi de la anul 1802 până la 1856* (Arhivele Statului Suceava), piatră veche de mormânt din apropierea bisericii și cruce (față-verso) din partea veche a cimitirului (foto: octombrie 2020)

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)

Bibliografie

Albu 1944: N. Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, Tipografia „Lumina".

Balan 1942: T. Balan, *Documente bucovinene*, Vol. VI, Iași, Editura casei școalelor și a culturii poporului.

Brânzeu 1898: N. Brânzeu, *Școalele din Blaj. Studiu istoric,* Sibiu, „Tipografia", societate pe acțiuni.

Călinescu 1989: G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu,* Chișinău, Literatura artistică.

Diaconovich 1898: C. Diaconovich *Enciclopedia Română.* Tomul I, Sibiu, Editura și tiparul lui W. Krafft.

Documente 1952: *Documente privind istoria Romîniei veacul XVI. A. Moldova. vol. IV (1591-1600)*, București, Editura Academiei.

Documente 1954: *Documente privind istoria României. Veacul XV. A. Moldova. Vol. II (1476-1500)*, București, Editura Academiei.

Gherasim 1977: Vasile Gherasim, *Mihai Eminescu*, Iași, Junimea.

Gonța 1990: Al.I. Gonța, *Documente privind istoria României A. Moldova veacurile XIV-XVII (1384-1625) Indicele numelor de locuri*, București, Editura Academiei.

Grigoroviza 1908: Em. Grigoroviza, *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București, Socec&Co., Societate Anonimă.

Ionescu 1894: S. Ionescu, *Dicționarul geografic al Județului Suceava*, București, Stabilimentul grafic J.V. Socecu.

Lahovari 1899: G.I. Lahovari, C.I. Bratianu, G.G. Tocilescu, *Marele Dicționar Geografic al Romîniei*. Volumul II, București, Stabilimentul grafic J.V. Socecu.

Moldova 1975: Moldova în epoca feudalismului. Volumul VII, partea I. Recensămintele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774, Chișinău, Știința.

Nistor 1915: I. Nistor, *Românii și rutenii în Bucovina. Studiu istoric și statistic*, București, Editura Academiei Române.

Pâclișanu 1928: Z. Pâclișanu, *Documentelor privitoare la istoria școalelor din Blaj*, în „Revista arhivelor", II, 5, 1928-1929.

Rațiu 70/1912: I. Rațiu, *Câteva date privitoare la trecutul meseriilor și negoțului în orașul Blaj. – Conferință ținută la Societatea meseriașilor români din Blaj, în 17 Martie 1912*, în: „Unirea: foe bisericească politică", nr. 70, 4 iulie 1912.

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)

Rațiu 71/1912: I.Rațiu, *Câteva date privitoare la trecutul meseriilor și negoțului în orașul Blaj. – Conferință ținută la Societatea meseriașilor români din Blaj, în 17 Martie 1912*, în: „Unirea: foe bisericească politică", nr. 71, 6 iulie 1912.

Răduțiu 1966: A. Răduțiu, *Negustori și meșteșugari din Blaj în Urbariul din 1772*, în: „Revista arhivelor", IX, nr. 1, 1966.

Romstorfer 1893: Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungender k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J.; Romstorfer, C.A.; *Jahrbuch des BucowinerLandes-Museum*/ 1893, Czernowitz 1893, pp. 45-71; disponibil on-line: https://archive.org/stream/jahrbuchdesbukooounkngoog/jahrbuchdesbukooounkngoog_djvu.txt; accesat – 14.11.2020.

Roșu 1989: I. Roșu, *Legendă și adevăr în biografia lui M. Eminescu. Originile*, București, Cartea Românească.

Ungureanu 1977: Gh. Ungureanu, *Eminescu în documente de familie*, București, Minerva.

Rezumat: Textul abordează aspecte legate de strămoșii lui Mihai Eminescu, de locurile din care au venit și în care au locuit. O atenție deosebită se acordă Călineștilor lui Cuparencu, cotună în care a funcționat ca dascăl (capelan) Vasile Eminovici, bunicul poetului. Articolul narează și despre o descoperire recentă pe care au făcut-o cercetătorii de la Memorialul Ipotești – crucea de pe mormântul lui Vasile Eminovici. Aceasta cruce a fost căutată în 1922 de Vasile Gherasim. Neidentificând-o Vasile Gherasim, s-a considerat că aceasta nu s-a păstrat. Astăzi această cruce poate fi văzută în cimitirul vechi de lângă biserica din Călinești.

Cuvinte-cheie: Călineștii lui Cuparencu, Blaj, Vasile Eminovici, crucea lui Eminovici, biserica din Călinești.

Abstract: The text is structured in several parts, in which the information about Mihai Eminescu's ancestors, the places they came from and the places where they lived is presented. A special attention is paid to Cuparencu's Călinești, a small village where Vasile Eminovici, the poet's grandfather, worked as a teacher (chaplain). The article also refers to a recent discovery made by Ipotești Memorial researchers – the cross on Vasile Eminovici's tomb. This cross was sought in 1922 by Vasile Gherasim, but he could not find it and, as a result, it was considered lost. Today, this cross can be seen in the old cemetery next to the church from Călinești.

Keywords: Cuparencu's Călinești, Blaj, Vasile Eminovici, Eminovici's cross, the church from Călinești.

BDD-A31799 © 2020 Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:30 UTC)